

METODOLOŠKE ORIJENTACIJE U KATEHEZI MLADIH

Danijel Krželj

»Bogu nije ništa nemoguće«, rekao je anđeo Mariji kad joj je navijestio da će roditi Isusa (Lk 1, 37). Mi, koji živimo u 20. stoljeću, u vremenu kada ljudska djelatnost uzima sve veći zamah, svjedoci smo kako današnja mladež, zanesena zadivljujućim uspjehom znanosti i tehnike umjesto toga radije usklikne: »Čovjeku je sve moguće«. ¹

Možda je ta njihova vizija naivna, ali činjenice su tu. Nastaje novi čovjek, vrlo blizak zakonima i stvarnostima čiju je vrijednost istakla i sve više ističe znanost koja stalno napreduje. Stoga nam se spontano nameće pitanje: Zašto ovaj trenutak ljudske moći ne bi mogao postati čas Kristove moći kada će on snažno pokazati svoju prisutnost u našoj povijesti?

Krist i današnjim ljudima želi nešto kazati, želi im se izraziti novim govorom, svojstvenim načinu mišljenja modernog čovjeka koji je racionaliziran i tehniciziran. Od nas, današnjih navjestitelja njegove poruke, zavisi koliko će Krist uspjeti učiniti svojim ovaj rast tijela i materije prožimajući ne samo tradicionalno učenje i empiričku sposobnost, nego i kolektivnu organizaciju i cijeli postupak pri prenošenju znanja.

Dakle, radi se o potrebi i zahtjevu današnjeg vremena, da se kateheza prilagodi i podanašnji. Želi se, da ona bude metodičnija da bi bila što uspješnija, da bi se stavila u potpunu ovisnost o Isusu Kristu koji bi htio prožeti sve forme današnjeg svijeta i dospjeti do svih generacija. ²

Pokušaji obnove

U povijesti katehetike susrećemo više pokušaja koji su se činili kako bi se Kristova blagovijest učinila što prihvatljivijom. Jedno od prvih bilo je metodološko nastojanje koje se naveliko služilo rezultatima psihologije, pedagogije i didaktike. Međutim, kad se opazila disproporcija između metodološkog nastojanja i prilično slabih rezultata koji su se postigli, došlo je do nepovjerenja u metodologiju. Ljudi su se uvjerili

¹ *Gaudium et spes*, br. 2—3; D. Chenu, *La missione della Chiesa nel mondo contemporaneo*, u *La Chiesa nel mondo di oggi*, Firenze 1966, 344; P. Delhaye, *La dignità della persona umana*, u *La Chiesa nel mondo di oggi*, 275.

² N. Fournier, *Exigences actuelles de la catéchèse*, Montreal 1960; Van Eeckhout A., *Metodologia catechistica*, Torino 1960; H. Halbfas, *Fundamentalkatechetik. Sprache und Erfahrung im Religionsunterricht*, Düsseldorf 1968; B. Dreher — A. Exeler — K. Tilmann, *La sterilità della catechesi infantile*, Modena 1969; W. Nastalnczyk, *Formalkatechetik*, Freiburg 1969; M. Van Caster, *Rinnovamento catechistico e rinnovamento teologico*, u *Teologia del rinnovamento*, Assisi 1969, 616—632; J. Colomb, *Al servizio della fede*, 2 voll., Torino 1969—1970; *Documento di base. Il rinnovamento della catechesi*, Torino 1971; E. Alberich, *Orientamenti attuali della catechesi*, Torino 1971; C. Bucciarelli, *Realtà giovanile e catechesi*, Torino 1973; U. Gianetto — R. Giabbatelli, *La catechesi dei ragazzi*, Torino 1973.

da nije dosta poći od naravi i čovjekovih potreba, nego da treba voditi računa o vlastitim značajkama evanđeoske poruke; s pouzdanjem se počelo gledati na teologiju. I tako je došlo do promjene perspektive: pozornost s metode prešla je na sadržaj. To je zasluga kerigmatskog pokreta koji je u ovom stoljeću imao odlučujući utjecaj na razvoj katehetike.³

Prema ovom pokretu obnova katehetike ne ostvaruje se jednostavnim metodološkim prilagođavanjem, nego razmišljanjem i obnovom samog sadržaja vjere. Zbog toga je bilo potrebno očistiti katehezu od svih perifernih elemenata koji su se s vremenom nagomilali u katekizmima. Zastupnici ovog pokreta kršćanstvo ne predstavljaju kao sustav istina ili kodeks propisa, nego kao poruku, u čijem je središtu osoba Isusa Krista, spasitelja svijeta. Kateheza tako postaje personalistična, jer slijedi zakone koji ravnaju ljudske susrete, i kristocentrična, jer ujedinjava sve svoje elemente u Kristovoj osobi.⁴

Šezdesetih godina ovoga stoljeća dolazi do »zalaza« kerigme: na njezino mjesto dolazi čovjek. Umjesto kerigmatskog pokreta katehetskim se horizontom sada vije zastava antropologije. Kerigmatski pokret stavio je naglasak na riječ Božju, ali je zanemario promatrati da je ta riječ rečena čovjeku, da je Božja objava objava čovjeku, da je povijest spašenja povijest stavljena u službu čovjeku.⁵

Istini za volju moramo reći da kerigma i antropologija nisu u opoziciji, nego se međusobno nadopunjuju; antropološka orijentacija je u stvari neočekivani plod sjemena što ga je posijala kerigmatska obnova. Najveći uspjeh današnje katehetike jest upravo u otkrivanju vitalnog i organskog jedinstva između subjekta (čovjeka) i objekta (poruke): dvije teme o kojima se u katehatici uvijek raspravljalo, ali odvojeno. Danas ih nalazimo zajedno, u istoj katehezi. One su tako usko povezane da se više ne može govoriti o Bogu a da se u isti mah ne govori o čovjeku, niti se može govoriti o čovjeku bez vizije Boga. Sve je u Crkvi usmjereno prema Bogu, ali ništa nema bez čovjeka. I sama »Biblija nije knjiga čovjeka o Bogu, nego Božja knjiga o čovjeku.«⁶

Danas se ne inimizira toliko na potrebi da se ponavlja i tumači evanđeoska poruka, nego prvenstveno na tome da se ona izrazi na nov način,

³ F. X. Arnold, *Kerygma e teologia*, u L. Lentner, *Dizionario di catechetica*, Roma 1966, 369—372; S. A. Riva, *Gli orientamenti attuali della pastorale catechetica*, Brescia 1965, 179—181; Isti, *Catechetica pastorale*, Brescia 1970, 35—38.

⁴ D. Grasso, *Le centre de la prédication missionnaire*, u *Renouveau de la catéchèse*, Paris 1961, 558; J. Jungmann, *Le kerygma dans l'histoire de l'activité pastorale de l'Eglise* u *Lumen Vitae* 10 (1955) 281; *Glaubensverkündigung im Lichte der Frohbotschaft*, Innsbruck 1963; *Catechetica*, 3. ed., Alba 1969.

⁵ A. M. Nebreda, *Kerygma in crisi?*, Chicago 1965; J. Bournique, *Catéchèse et anthropologie*, u *Catéchèse*, 29 (1967) 512—515; S. Riva, *Catechetica pastorale*, 67—70.

⁶ J. Gevaert, *Antropologia e catechesi*, Torino 1971; J. Goldbrunner, *Cristo nostra realizzazione. Antropologia pastorale sulla linea dell'incarnazione*, Torino 1971; D. Krželj, *Kolegijalnost u postoralnom djelovanju*, u *Dobri Pastir*, 23 (1973) 81.

da se dadne evanđelje u formi egzistencije i prema modalitetima čovjekove spoznaje, da se ne svodi samo na jednostavno modificiranje riječnika, nego da to bude poruka riječima i znakovima koji svjedoče življeni život u ljubavi i jedinstvu. Tim je putem pošao *Nizozemski katekizam* i jasno nam pokazao da njim treba proslijediti.⁷

Dakle, polazna točka današnjeg katehetskog djelovanja postala je situacija čovjeka u kojoj se momentalno nalazi. »Jedno od bogatstva katehetskog djelovanja zadnjih decenija — vele u svom zaključku sudionici Međunarodnog kongresa što se održao u Rimu 1971. — jest u tome što je otkrilo mnogostruke aspekte čovjekova stanja: njegovu osobnu dimenziju, njegovo obiteljsko, društveno i kulturno stanje.« Čovjeka ne možemo više zamisliti odvojeno od tih mnogostrukih stvarnosti koje ga čine čovjekom. Naviještati riječ Božju tome čovjeku znači prenositi živu riječ pazeći na sve, što ga čini tim i takvim.⁸

Katehetske metode

Kad već želimo govoriti o metodici katehizacije mladih, onda najprije vidimo što je to metoda, kakvih imamo i koje su njihove oznake.

Riječ metoda dolazi od grčke riječi *metodos*, koja je kod Grka značila put koji se slijedio u objektivnoj evoluciji materije pri poučavanju. Rimljani su umjesto te grčke riječi upotrebljavali »*via ac ratio docendi*«, označavajući tim metodološki sustav koji se temelji na racionalnom promatranju.⁹

Na osnovi etimologije riječi može se reći da je metoda put, postupak koji treba slijediti da bi se postigao cilj ili konkretno: to je skup propisa kojih se treba pridržavati da bi se dobro i uspješno predavao kršćanski nauk, i to prema psihološkim zahtjevima i sposobnostima dječaka i mladića, i na način na koji će biti plodan za njihov život.

Ako želimo dobru katehetsku metodu, pred očima bi nam uvijek trebalo da budu tri stvari: a) narav materije (koja je u našem slučaju »znanost o Bogu«); b) narav učenika sa svim njegovim osobinama, naklonostima, sposobnostima i ograničenostima fizičkim, psihičkim i intelektualnim, koji ima dušu koju treba spasiti i u koju kateheta treba ubaciti klice božanskog života; c) osobnost katehete koji mora imati psihološkog takta, didaktične sposobnosti, dobrotu i prisustvo duha. Jedino na ovom trostrukom preduvjetu može se izraditi uspješna katehetska metodologija. Jasno je da se ne može postići cilj bez određenog puta, bez metode, ali isto tako ne bi se smjelo prijeći u neki puki formalizam držeći se strogih i nepromjenljivih normi. U predavanju vjeronauka potrebno je umi-

⁷ *Novi katekizam. Poruka vjere za odrasle*, Zagreb 1970; J. Dreissen, *Diagnose des Holländischen Katechismus*, Freiburg 1968; *Linee fondamentali per una nuova catechesi*, Torino 1969; H. Mourits, *I grandi temi del catechismo olandese*, Torino 1969.

⁸ S. Weissgerber, *Prvi svjetski katehetski kongres*, u *Katehist* 9 (1971) 22.

⁹ G. C. Negri, *Problemi generali della catechesi*, u *Educare*, III, Zürich 1964, 265—267; R. Spiazzi, *Teologia pastorale catechetica*, Torino 1966, 153; Colomb, n. d., 236; J. Jurgmann, *Catechetica*, 143.

jeće. Naime, umijeće se drži nekih određenih i nepromjenljivih normi, ali istodobno traži uvijek nešto novo, osobno, originalno, genijalno, zahtijeva ono što izmiče tim normama i što u mnogočemu zavisi o osobnoj sposobnosti vjeroučitelja.

Stoga svaki kateheta, studirajući i slijedeći metodološke norme, mora dobro paziti, da ne bi upao u metodološki fetišizam 18. stoljeća, a uz to se mora čuvati i druge opasnosti, tj. pretjeranog pouzdanja u neke indikacije i školska pravila, makar ona bila i najaktualnija.¹⁰

U katehatici se obično veli da imamo dvije vrste metoda: deduktivnu i induktivnu. Prva je starija i zove se još logičko-tekstualna, a druga je novijeg datuma i naziva se psihološko-intuitivnom metodom. Neki je jednostavno nazivaju »münchenskom metodom«.

Kao što su profesori u srednjem vijeku tumačili *Sententiae*, tako su se i kateheti koji su slijedili logičko-tekstualnu metodu držali teksta koji je odobrila crkvena vlast. Stoga je njihova glavna preokupacija bila kako protumačiti termine i pojmove koji se nalaze u samom tekstu i to pomoću usporedbi i slika. Djeca su tekst učila napamet, ponavljajući ga najprije zajednički, a zatim pojedinačno. Iza toga bi slijedio praktični dio: poticanje na krepostan život. Komunikacija između katehete i učenika postizala se pomoću verbalnih forma. Kateheta je sam davao odgovore na pitanja iz katekizma, a ta pitanja ponavljajući učenici su učili napamet. Ova metoda slijedi logičke puteve indukcije i dedukcije, analize i sinteze. Ipak uglavnom je prevladavao analitički slijed: podjele, raspodjele, numeracije i klasifikacije. Budući da je uvijek glavnu riječ imao kateheta od njega se tražila solidna teološka priprema i dobra dikcija.

Ovoj metodi, za koju su neki rekli da je dobra egzegeza, ali slaba kateheza, mnogošta se prigovaralo: a) da ne vodi računa o psihologiji mladih i o potrebi da oni u školi moraju biti aktivni, a ne samo receptivni; b) da već pretpostavlja vjeru i ne prilagođava se sredini u kojoj nekoga treba privesti k vjeri; c) da se vrlo malo poziva na Bibliju i liturgiju koje su vrlo važne za kršćansku formaciju; d) i konačno da pretjerano davanje važnosti tekstu dovodi do umanjavanja unitarnog karaktera kateheze.¹¹

Psihološko-intuitivnu metodu favorizirale su nove tendencije u psihologiji, a posebno psihološki princip »cognitio incipit a sensu«. Zove se i Stieglitzova metoda po imenu glavnog eksponenta Münchenske škole (koja ju je promicala), i psihološka metoda, jer posebno vodi računa o psihologiji mladih. Za razliku od deduktivne, koja počinje s tekstom, ova metoda završava s tekstom pa se zato zove induktivna.

Ova se metoda temelji na nekim principima koji bi se ukratko mogli ovako formulirati: a) budući da nadnarav ne uništava narav, nego se na njoj temelji, isto se tako u predavanju katekizma treba držati nekih metodoloških normi koje vrijede za profane znanosti; b) budući da »nihil

¹⁰ Spiazzi, n. d., 153—154.

¹¹ Spiazzi, n. d., 154—155; Jungmann, *Catechetica*, 144—147.

est in intellectu quod non prius fuerit in sensu», i u katehezi treba poći od konkretnog, opipljivog, od laganog, od poznatog, da bi se došlo do apstraktnih doktrinalnih pojmova; c) budući da je spoznajni proces kod mladih gradualan i ima tri momenta: primanje, shvaćanje i prakticanje, analogno tome vjeronaučna pouka mora imati: predstavljanje, tumačenje i primjenu; d) budući da spoznajni čin uključuje sve sposobnosti mladih, tako isto i vjeronaučna metoda treba da ih sve zainteresira i stavi u akciju.¹²

Predavanje po ovoj metodi mora biti jedinstveno, tj. mora razvijati (jednu ili više točaka) na kompletan i sustavan način, a u isti mah sve to treba povezati s Kristom. Zato je kateheza nužno kristocentrična: treba ići od Krista i njemu sve povratiti.¹³

Induktivna metoda ne isključuje, štoviše ona zahtijeva i deduktivnu metodu, koja na temelju uzroka tumači i opisuje činjenice. Ali isto tako treba reći, da deduktivna sinteza ima svoju punu vrijednost tek kad je već izvršen induktivni postupak.¹⁴

Metoda saveza

Međunarodni pokret »Monde et Foi« sa sjedištem u Lyonu, na čelu sa svojim predsjednikom Pierreom Babinom, predlaže nam jednu novu metodu, koju oni nazivaju »metodom saveza« i koja prema njihovom mišljenju i iskustvu bolje odgovara današnjoj mladeži.

Slijedeći indikacije zastupnika ove metode, svaki bi vjeroučitelj trebao biti prijatelj i drug svojoj skupini kao što se Bog u Bibliji pokazuje kao drug i pratilac Izraelu. Što se više ide prema zrelijoj dobi, odgojitelj će se služiti čistijim i diskretnijim načinom saveza, i to onog tipa što ga zapažamo u postupku Krista s grupom dvanaestorice.

Bog uzimlje ime Emanuel (Bog s nama) zato jer želi stvoriti zajedništvo s nama ljudima, zato i sklapa savez. Iako savez ostvaruje odnose dijaloga i prijateljstva, ne eliminira značajke inicijative i kreacije koje pripadaju Bogu. U tom savezu božanski partner anihilira svoju slavu, čineći se šutljivim i diskretnim, zato da ne bi potisnuo i umanjio ljudsku slobodu. Po uzoru na Boga, ostajući vjeran božanskoj pedagogiji, religiozni odgojitelj će omogućiti i dopustiti mladima da se u slobodi odgajaju i razvijaju za samoodgovornost. Pomoću istraživanja, dijaloga i međusobnog pomaganja omogućit će im da ostvaruju svoje kreativne sposobnosti i da dođe do izražaja njihova potreba za ljudskim odnosima. Metoda ove vrste

¹² V. Dermota, *Katehetske metode*, Ljubljana 1966; B. Dreher, *Induktive Katechese*, u *Katechetische Blätter*, 91 (1966) 241—253; L. Lentner, *Dizionario di catechistica*, 538—543; Spiazzi, n. d., 155—157; K. Tillmann, *Der Katechet und die existentielle Katechese*, u *Katechetische Blätter* 92 (1967) 184—187; H. Halbfas, *Psicologia e didattica nella nuova catechesi*, Torino 1969, 206—217; Jungmann, *Catechistica*, 147—181; Riva, *Catechistica pastorale*, 37—38.

¹³ Nauka o formalnim stupnjevima dala je oblik ovoj metodi. Broj stupnjeva varira prema autorima; neki ih svode na tri, dok drugi vele da ih ima pet: uvod, izlaganje, asimilacija (usvojanje, tumačenje), aplikacija i sinteza (prođublivanje, rekapitulacija).

¹⁴ Sveti zbor za klerike, *Opći katehetski direktorij*, Zagreb 1972, 65.

jest prijateljskog tipa pa joj je zato i naziv savez: ona stvara jednakost u odnosima i pruža mladićima mogućnost osobne invencije i slobode u radu.¹⁵

Bitna oznaka metode saveza jest u tome da se bude s mladima i da im se pomogne da ostvare sami sebe. Adolescent je biće koje osjeća potrebu da živi i da se u životu afirmira. On želi da bude shvaćen, da se za njega čuje, da ima netko tko ga pomaže i potvrđuje u njegovu traženju samog sebe. On dobro poznaje zemlju iz koje dolazi, a ne zna zemlju u koju ide, kao Izrael u pustinji na putu prema obećanoj zemlji. Tako je i mladima potreban odgojitelj koji bratski ide s njima i koji im daje sigurnost. Samo od bratskog odgojitelja koji je s njima, mladi očekuju da im pomogne da se ostvare u slobodi i da rastu u ljubavi, očekuju da budu afirmirane njihove mogućnosti i sposobnosti. Jednom riječju, mladići ne žele odgojitelja koji ih ometa, nego onoga koji ih budi i afirmira, koji im pomaže da nađu obećanu zemlju svoga osobnog poziva.¹⁶

U dojučerašnjem društvu koje je bilo hijerarhizirano, vladanje mladih bitno je ovisilo o odnosu prema auktoritetu koji je bio definiran normama; idealni odgojitelj bio je onaj učitelj koji je davao definirane strukture, »otac« koji je prenosio tradiciju i nalagao kako se treba vladati. Današnja situacija je potpuno različita; ona je pluralistična, slobodna i demokratska. U društvu ovakva tipa treba da mladi stalno preispituju svoj stav, da pronalaze svoje držanje, da se prilagođavaju tekućim situacijama. U današnjem vremenu kada oni sami sebi daju informacije, kada se udružuju i stvaraju skupine, pitamo se: kako odgojitelj može prakticirati pedagogiju koja je još uglavnom paternalistička? Zar nas II. vatikanski sabor, najblaže rečeno, ne potiče da u obuci i odgoju slijedimo put koji mlade odgaja za slobodu u vjeri, za dijalog i aktivno istraživanje?¹⁷

Metoda saveza ima neke zahtjeve koje su konstante katehetskog postupka. Na prvom mjestu traži se potvrdno držanje. Odgojitelj mora upotrebljavati metode i pokazati držanje koje potvrđuje mlade u njihovim mogućnostima. »Potvrditi« drugoga znači upotrebljavati svu vlastitu vrijednost i ljubav da se pomogne mladima, da postanu nešto i to polazeći od osobnog poziva koji nose u sebi.

To znači da bi trebalo da se metode i logički procesi u katehezi koja se drži oslanjaju na stvarne potrebe i sposobnosti mladih. Nikako se ne želi ona metoda koja se izvana nameće slobodi, niti ona koja stvara tjeskobu ostavljajući mladiće da čine što hoće.

Dobra metoda treba biti prilagođena svijesti skupine, koja je živa i pokretna stvarnost, koju tvore različite reakcije svakog njezina člana. Oda-

¹⁵ P. Babin, *Metodologia per una catechesi dei giovani*, Torino 1967; *Opzioni per una educazione della fede dei giovani*, Torino 1967; *Amicizia*, Torino 1968; *Il tuo domani*, Torino 1968.

¹⁶ Babin, *Metodologia*, 11—15.

¹⁷ Deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, br. 1—12. Usp. M. Theis, *Le principe dialogal au coeur d'une catéchèse des adolescentes*, u *Lumen Vitae* 24 (1969) 638—658; V. Sinistrero, *Il Vaticano II e l'educazione*, Torino 1970, 187—215.

tle potreba da se poznaje stanje grupe ne samo u odnosu na psihološke norme, nego još više participirajući međusobnu izmjenu.

Metode i logički postupci idu za tim da se zadrži trajno stanje dijaloga i uzajamnosti između odgojitelja i mladih. Uzajamnost ne znači da se govori, nego da se proizvede zajedništvo između dvije subjektivnosti. To pretpostavlja da odgojitelj ide sa skupinom, da bude dionik njihovih istraživanja i ispitivanja i da se s njom preobražava.

Metode i stavovi dopustit će mladima da budu svjesni samih sebe i da se izraze. Stoga im treba predložiti aktivnosti u kojima će moći da se odmjere i ostvare sami sebe u odnosu na druge, one aktivnosti u kojima se oni mogu afirmirati.

Iza toga će slijediti metoda koja dopušta mladima da malo po malo pristupe samoodgovornosti religioznog odgoja: potrebno je da oni mogu uzeti veću inicijativu i veću odgovornost u odgoju svoje vjere.¹⁸

Osim ovog potvrdnog stava metoda saveza ističe i potrebu dijalektičnog držanja. Naime, ova metoda teži za tim da se kod mladih proizvede neka reakcija, izbjegavajući da im se nametne prefabricirana kateheza. U dobi kada se bude intelektualna sloboda i personalnost, pristup istini mora probuditi reakciju i borbeni stav. To ima za posljedicu da se tok kateheze mora inspirirati na ovoj tipičnoj shemi: vezati se uz skupinu, uznemiriti je postavljajući joj pitanja, otkrivajući dubinu i granice iskustvu i zahtjevima čovjeka, najaviti Radosnu vijest i jasno pokazati produženje Objave u čovjekovu životu i djelovanju.

Da bi se potakla reakcija misli, treba se pobrinuti za neku različitost pa čak i neki kontrast u upotrebi metoda i samog stila katehetske prezentacije. Metode i držanja imaju cilj odgojiti osobe koje stoje u međusobnom odnosu. Stoga skupno držanje ističe kako je potrebno dati važnost razvoju odnosa slobode i ljubavi u skupini, u kojoj će vladati međusobno poštovanje, dijaloški i demokratski duh. Posebna važnost dat će se metodama pomoću kojih se formiraju lideri skupine koji će malo po malo biti u stanju zamijeniti odgojitelja u njegovoj zadaći animatora.

I konačno kao čvrsti zahtjev metoda saveza donosi egzistencijalno držanje. U ovom svijetu u kojem znanstvene metode i mass-media nameću mladima novu »senzibilnost« prema iskustvu i činjenicama, metode i tok kateheze moraju imati žive i konkretne značajke.¹⁹ Zato se u katehezi daje važno mjesto konkretnim aktivnostima da bi se omogućilo bolje osobno shvaćanje Objave. Zbog istog razloga privilegirano mjesto dobivaju činjenice, današnja situacija i događaji. Zato nam je jasno od kolike su važnosti audio-vizuelna sredstva u suvremenoj katehatici.²⁰

¹⁸ Babin, *Metodologia*, 16—17; Babin - Bagot, *Elementi di catechesi per i ragazzi*, Roma 1968.

¹⁹ Babin, *Metodologia*, 18—19; *Opzioni*, 38—39, 97—117.

²⁰ L. Pignatiello, *Catechesi e strumenti di comunicazione sociale*, u Lentner, *Dizionario di catechetica*, 131—145; J. Vrancken, *Enseigner ou suivre une expérience?*, u *Lumen Vitae*, 22 (1967) 437—442; A. Exeller, *La catéchèse annonce d'un message et interprétation d'expériences*, u *Lumen Vitae*, 25 (1970) 393—404; M. Van Caster, *Pour un éclairage chrétien de l'expérience*, u *Lumen Vitae*, 25 (1970) 429—446; *L'audiovisivo e la fede*, Torino 1971.

Kako pripremiti predavanje iz vjeronauka

Inkarnacijom Bog se dubinski i tijesno vezao s čovjekom ostvarujući s njim zajedništvo sudbine i jezika. Da bi se odgojitelj uspio približiti mladima treba se učiti od Boga i imitirati ga, tj. treba s mladima uspostaviti zajedništvo sudbine i jezika.

Susret s mladima predstavlja problem za odgojitelja, jer on mora biti sposoban i spreman nadvladati vanjsko držanje i ići dalje od riječi i stajališta koje oni imaju. On treba shvatiti mladu osobu koja čezne da se otvori, koja mašta o uspjesima ili se možda obeshrabruje. On to neće postići ako ne pusti da ga drugi osvoji, ako ne stupi u zajedništvo s njim, odnosno s onim što je on u intimnosti svoga bića, s onim što ga čini originalnom osobom. Ovo življeno zajedništvo pokazuje se solidarnošću u bijedi, nadi i životnim planovima. Odgojitelj se s mladima treba ukrcati u istu lađu, uputiti se u istom pravcu, s onom njihovom nesigurnošću.

Biti u zajedništvu sa skupinom mladih znači podijeliti s njima njihove preokupacije i njihove brige u odnosu na život. Zar svi ne vidimo od kolike je važnosti biti s mladima u njihovom sportskom entuzijazmu, u njihovim preokupacijama kako da iskoriste slobodno vrijeme, u poteškoćama na poslu, u problemima obiteljske naravi, u njihovim planovima za budućnost itd. A kako se može pokazati ova prisutnost za druge ako kateheti i dalje nastave živjeti izvan svijeta okruženi sigurnošću i garancijom da bi se izbjegli rizici i slabosti egzistencije? Da bi se komuniciralo s drugima, potrebno je probati s njima iste osjećaje radosti i žalosti, potrebno je biti dionik istih unutarnjih borbi, istog oduševljenja, ponosa i tjeskobe. Jednom riječju, potrebno je da vjeroučitelj bude dionik ovog »siromašnog svijeta« koji potrebuje spasenje, a da ne pripada kreposnom svijetu koji je definitivno regulirao sve svoje probleme. Mladi žele da ga vide kako se i on »ukrcava« u povijest ljubavi i milosti koja ne nudi laka i brza rješenja nego poziva na trajno nadvladavanje.

Ovo zajedništvo sudbine pokazuje se na poseban način u rječniku koji se upotrebljava. Jezik nam otkriva ono što svatko nosi u sebi: njegove probleme, strepnje i očekivanja. Kateheta ne može niti smije ostati gluh na jezik današnjih ljudi. Uostalom nije ni moguće živjeti s mladima i uz njih, a ne vidjeti i ne čuti ništa od njih koji žive intenzivnim životom i i na nov način doživljavaju životna iskustva ljubavi, rada i odmora. Da bi se susreo čovjek potrebno je poznavati njegov jezik, njegov rječnik, a to opet zahtijeva veliki napor.

Kateheta će to postignuti slušajući skupinu, čitajući knjige i časopise koje oni čitaju, interesirajući se za filmove i televizijske emisije koje oni najradije slušaju i pjevaju. I tako će u jednom pogodnom času moći njima izraziti kraljevstvo Božje pomoću određenog tipa pjesama, pomoću simfonije boja i glazbe.

Ali osim ovoga treba ići i malo dalje. Ovo nastojanje da se shvate mladi neće biti dovoljno ako ga ne prati želja za obnovom nauka koji im se daje ili kako lijepo veli Rahner: »Ovaj svijet kojemu želimo donijeti

Kristovu poruku traži od nas napor misli, obvezuje nas na teološko istraživanje.²¹

Zajedništvo sudbine i jezika jesu dva preduvjeta za uspješnu daljnu pripremu predavanja. Neposredna priprema od katehete zahtjeva da on poznaje program, da zna dokle treba doći, da zna dati opću orijentaciju predavanja povezujući argumente u jednu cjelinu.

Budući da je mladenaštvo više dob obraćenja i formacije nego dob doktrinalne sinteze, poruka koju im prenosimo mora doprijeti do njihova srca, a ne samo djelovati na razum. Program mora biti elastičan, voditi računa o trajnom dijalogu s dubokim interesima i problemima mladih. To ne znači da se nacrt predavanja podloži raspoloženju skupine, nego nam mora uvijek biti jasno da mladi nikada neće shvatiti onu poruku koja im se najavljuje u suprotnosti s njihovom afektivnošću.

Iz svega ovoga slijedi nekoliko praktičnih zaključaka: a) Polazeći od pitanja mladih na početku godine ili tromjesečja treba im dati opći program. b) Ne treba oklijevati da se prekine predviđena progresija, da bi se tretirao jedan argumenat koji svi žele zbog posebnih prilika (npr. o značenju nekog filma koji se prikazuje). c) Ne treba započeti predavanje o nekom problemu prije nego se probudi želja skupine i otkrije važnost koju taj problem ima za njihov život.

Predavanje vjeronauka traži ozbiljnu pripremu: potrebno je razmišljanje, istraživanje i vrijeme, jer poruku treba asimilirati, i u njoj nastojati otkriti one aspekte na koje su mladi posebno osjetljivi.

Međunarodna ekipa pokreta »Monde et Foi« preporuča katehetima da pišu svoja predavanja, što opet ne znači da se moraju držati onako kako su napisana. Onaj koji piše predavanja imat će mogućnost da lakše i bolje dopre do srca mladih ljudi i da im govori na različit način. Tim će se dakle bolje uspostaviti kontakt između poruke i skupine kojoj predaje, što je vrlo važno u katehatici.

Da bi predavanje bilo uspješno, treba stvoriti zdravu i privlačnu atmosferu, jer je adolescencija dob u kojoj riječi prožimaju zahvaljujući raspoloženju. A da bi se stvorila sredina koja omogućava spontanost i slobodu mladih mogu poslužiti ovi savjeti: Na početku godine kateheta će dati veliku važnost uspostavljanju kontakta sa skupinom tražeći ekvilibrij između simpatije i auktoriteta, jer je i jedno i drugo bezuvjetno potrebno. Sjetimo se koliki su vjeroučitelji »izgorjeli« zato, jer su samo bili simpatični. Koliko opet ima onih drugih koji moraju izgubiti strašno mnogo vremena da bi razledili atmosferu zbog svog auktoritativnog stava!

Kateheta će dijalogizirati na poseban način s liderima razreda i povjeravati njima posebne odgovornosti u odnosu na skupinu. Predviđet će sastanke cijele skupine, organizirati putovanja, izlete i hodočašća pružajući tako priliku mladima da otkriju svoju pravu osobnost u klimi koja je slobodnija i spontanija. U skupini djevojaka njihove kratkotrajne svađe nikada neće uzeti tragično, nego će nastojati da atmosfera sim-

²¹ K. Rahner, *Missione et grâce*, I, Paris 1962, 7.

patije eliminira kritike i ljubomore. Svaki pravi odgojitelj mora biti iznad rivaliteta i njim se ne bi smio nikada koristiti ni u koje svrhe, jer on mora istodobno pokazivati posebnu pažnju prema svakoj osobi.

U slučaju da je skupina blokirana protiv kateheze, jer kateheta slijedi program koji dovoljno ne vodi računa o interesima i zahtjevima mladih, onda će s njima tražiti program koji će u njima apelirati na ono najbolje što imaju potičući ih na ostvarenje sposobnosti u punini života.

Ako je pak skupina zasićena svim onim što se odnosi na religiozno područje, kateheta će nastojati da mladi izlože svoje alergije prema Isusu Kristu koji im je predstavljen na dosadan način, te im izgleda da ga je vrlo teško slijediti. U klimi istraživanja i zajedničkog razmišljanja on će im prikazati Krista kao onoga koji je došao na ovaj svijet, ne da bi ograničio slobodu i ometao živjeti, nego kao onoga koji je osloboditelj, punina života i spasenje.

Vjeroučitelj bi morao slijediti službene priručnike za vjeronauk, ali u tome mora voditi računa o svojim sposobnostima. Stoga će svaki izabrati onu formu kateheze koja najbolje odgovara njegovu temperamentu i njegovim navikama. U isto doba nastojat će da bude polivalentan, sposoban da upotrebljava stil kateheza koje su vrlo različite, ali uvijek polazeći od vlastitih talenata. Kada je kateheta usavršio svoj osobni stil, kad se osjeća siguran u svojim odnosima sa skupinom, onda može pokušati i s drugim katehetskim metodama.

Da bi se moglo pripremiti dobro predavanje, traži se poznavanje mentaliteta skupine kojoj se predavanje drži. Stoga kateheti vrše analizu mentaliteta skupine kojoj se daje napisani upitnik s nakanom da ona otkrije religiozni mentalitet. To se čini pismeno kad se radi o većoj skupini. Međutim, kada je manja skupina mladih, kateheta može preko osobnog kontakta i već stvorenog zajedništva steći određenu spoznaju njihova religioznog mentaliteta.

Analiza mentaliteta otkrit će kateheti kako se poruka može navijestiti današnjoj mladeži njihovim jezikom i prema njihovim mentalnim kategorijama. Pokazat će mu koja su svakodnevna iskustva mladih danas i otkriti povlaštene senzibilnosti današnje omladine i njihove alergije. Kad se to dozna, onda će posao mnogo biti lakši.

U izradi upitnika ima pet vrsta pitanja: a) Direktno (koje je na izgled banalno: *Što je za vas Bog?*, a ne: *Tko je Bog?*); b) Objektivno i precizno (može biti u obliku želje: *Istinito ili lažno?*); c) Projektivno (koje ide za tim da sondira duboki stav npr. *Zašto se veliki broj mladih teško ispovijeda?*); d) Pitanje koje polazi od življene ili izmišljene situacije. Potaknuti time mladi će dati svoje odgovore, povjerit će svoje najautentičnije reakcije, svoje najdublje i najosobnije osjećanje; e) Pitanje o rječniku (npr. *Kakva osjećanja u vama izazivaju riječi: nadnaravan, anđeoski i duhovan?*).

Za uspješan upitnik treba pripremiti teren i treba ga predstaviti na simpatičan način, da bi ga mladi lagano prihvatili. Za njega treba tražiti pogodno vrijeme kako bi se u miru mogli dati pravi odgovori. Nikako se to ne čini u vrijeme radova, ispita ili na kraju školske godine.

Pedagogija pitanja

Psiholog John Dewey rekao je da prvi korak, kojim pokazujemo da smo nešto shvatili, činimo postavljanjem pitanja.²² Mladi na satu vjeronauka rado postavljaju pitanja, jer je to prvi izraz njihove slobode i želje da se uključe u problematiku. Za katehetu je dobro što mladi postavljaju pitanja, jer će mu to često biti povod i prigoda da razjasni mnoge stvari i sam Isus Krist u svojim nagovorima često je polazio od pitanja i odgovora koje je dobivao od slušatelja.

Postavljanje pitanja ima i socijalnu vrijednost, jer pitati znači zauzeti poziciju koja čovjeka obvezuje da je brani i da bude dosljedan uz svoj stav. Obično kada mladić ili djevojka postave pitanje na satu vjeronauka kateheta se brine, da što prije shvati njihov upit i da im na pitanje u što kraćem vremenu odgovori. Međutim, nije najvažnije spremno odgovoriti, jer čovjek nije elektronska mašina koja reagira na impuls. Trebalo bi da se vjeroučitelj pokaže kao onaj koji zna šutjeti, koji nastoji da dobro shvati prije nego što počne govoriti. Najbolji odgovor bit će onaj za koji mlada duša osjeća da nastaje i razvija se iz dubine čovjeka koji daje odgovor.

Mladi imaju poteškoća pri izražavanju svojih problema. I kad to čine, čine često s nekim neshvatljivim rječnikom, tako da im kateheta mora pomoći da se pravilno i jasno izraze. Kod postavljanja pitanja najvažnije je da kateheta zna stvoriti klimu simpatije i prijateljstva. Mladi su često zatvorenici svojih problema pa im treba pomoći da izađu iz samih sebe i da budu dionici pravog dijaloga. Oni će se moći izraziti samo ako budu osjećali da ih skupina nosi. Potrebno je, da se i onaj koji je po naravi stidljiv osjeća raspoložen, da može govoriti. Nužno je dakle da se vidi kako svi imaju pravo govoriti.

Da bi se shvatilo pitanje, treba obratiti posebnu pažnju prema onome koji pita, jer se radi o tome da budemo disponirani i sposobni da sve potaknemo na diskusiju. Teško je uvijek shvatiti pravi smisao pitanja i dubinske motive koji stoje iza njega; ono redovito kaže manje od onoga što se željelo reći.

Aktivno izlaganje

Aktivno izlaganje jest pedagoška metoda koja se može koristiti u različitim disciplinama. Već samo ime kazuje koje su njezine značajke: izlaganje ili razgovor vjeroučitelj organizira tako da se favorizira, odnosno kod mladih potakne aktivna reakcija razmišljanja i asimilacije (usvajanja).

Kateheta nije obični profesor predmeta koji se naziva vjeronauk. Za ovaj predmet nisu dovoljne redovite didaktične norme obuke: nije dovoljno biti jasan, logičan i interesantan. Riječ Božja treba biti asimilirana; ona traži aktivno prihvaćanje. Elementi vjere moraju biti inte-

²² Babin, *Metodologija*, 75.

riorizirani. Spoznaja vjere jedino je onda prava kad uključe životno pristajanje uz Kristovu poruku.

Da bi se potakla aktivnost cijele skupine, kateheta se mora pobrinuti da sačuva ljudski kontakt i afektivni odnos sa svim članovima. Bez simpatije, međusobnog štovanja i prijateljstva neće biti aktivnog odgovora od strane skupine mladih. Zato nije ni čudo što su od velike važnosti kontakti izvan sata vjeronauka. Onaj koji se kao padobranac spušta u vjeronaučnu dvoranu i vidi se s mladima samo za vrijeme predavanja nije u normalnim uvjetima, nije sposoban za autentičnu katehezu.

Osim toga, potrebno je da samo izlaganje teme slijedi više induktivni, nego deduktivni red. Iskustvo nas uči da je svaki onaj koji svoju katehezu započinje apstraktnim formulacijama osuđen na neuspjeh. Potrebna je logika, ali ne apstraktna, nego konkretna i egzistencijalna koja sili vjeroučitelja da se upita, na koji se način ovaj vid poruke tiče ljudskog srca, kako se on odnosi prema potrebama mladih, prema njihovom poletu i aspiracijama. Dakle, osnovni cilj nije u spoznaji istine nego više u uspostavljanju simpatije, zajedništva i ljubavi.

Ovaj egzistencijalni put aktivnog izlaganja može se podijeliti na četiri dijela:

1. Kateheta se veže uz skupinu; ulazi u zajedništvo s njihovim mislima i težnjama. Mladi tako osjećaju da su njihovi osobni problemi problemi i njihovih sugovornika, pa su stoga i spremni da zajednički traže istinu.

2. Vjeroučitelj stavlja u pitanje način mišljenja mladih. Nakon što se pokazao prihvatljiv u odnosu na ljudske stvarnosti, posreduje da bi stavio u pitanje — u ime vjere — previše zemaljski način gledanja na stvar te se zajedno s mladima pita: »Koje je stajalište Božje?« Tim on potresa lažne sigurnosti i navodi mlade da si postavljaju pitanja.

3. Potom kateheta navješćuje Božju riječ. Tu je važno naglasiti da poruka koja im se prenosi nije jednostavni intelektualni odgovor na postavljeno pitanje, nego je ona osvjetljenje, spasenje koje nadilazi problem čovjeka i katkada u njemu proizvodi potpuni obrat.

4. Napokon vjeroučitelj tumači harmoničnost poruke. Zgodan je to čas da se vidi duboka sukladnost između čovjekova poziva i riječi Božje. Vrlo je važno pokazati koji su nastavci poruke u svakodnevnom životu.

Za vrijeme cijelog izlaganja treba poticati reakciju skupine. To će učiniti pomoću fotografija, ilustracija, donoseći neku činjenicu, parolu ili koju izreku, tražeći od jednog člana skupine da dadne kratki résumé onoga što je rečeno i pišući na tabli glavne točke predavanja u shematskom obliku, služeći se crtežima, grafikonima i statistikama. Isto tako reakcija mladeži postiže se i testom koji pomaže mladima da upoznaju sami sebe.

Da bi potakla na osobno razmišljanje s obzirom na interiorizaciju i asimilaciju poruke, ekipa »Monde et Foi« predlaže nam metodu »do-

ssier« (bilježnica), koja će omogućiti mladima da sami sebi ponavljaju izlaganje kateheta.

Ova metoda aktivnog izlaganja pokazala se dosada vrlo dobra za mlade, jer je to dob u kojoj je misao usko vezana uz iskustvo i životni polet. Dobra je zato, jer se obraća cijelome čovjeku. Ovo je dob kada mladić i djevojka osjećaju potrebu da maštaju o svom životu, planiraju ga i stavljaju u pitanje, a ova metoda daje im mogućnost za nutarnju asimilaciju i za zauzimanje konkretnih stavova.

Napokon zaključimo konstatacijom, da nema jedne metode koja je sve-moćna, koja bi imala objektivnu vrijednost za sva vremena. Čini se, da se najbolji put može naći kada se u traženju istine založe zajedno vjeroučitelj i učenik. Dužnost je katehete, uz to, da mladima pokaže, kako se on, odnosno kršćanska zajednica, suočava s konkretnim problemima i kako ih rješava u ljudskoj i kršćanskoj zrelosti, za koju se oni uče i odgajaju u ljubavi i slobodi.²³

²³ H. Halbfas, *Psicologia e didattica nella nuova catechesi*, 219—221.